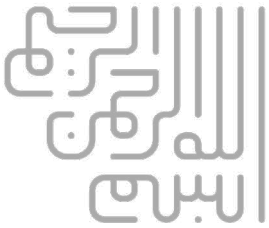
مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
دفتر مطالعات اجتماعی
مسلسل: ۲۲۰۷۶ ■ آذر ۱۴۰۵

مطالعه تطبیقی پلتفرم‌های محله‌محور؛ درس‌آموخته‌هایی برای پلتفرم جانفدا

تاریـــخ انتشـــار: ۱۴۰۵/۹/۷
Publish Date : 2026/11/28

عنوان: مطالعه تطبیقی پلتفرم‌های محله‌محور؛ درس‌آموخته‌هایی برای پلتفرم جانفدا

تهیه و تدوین (Author) **:** سینا شیخی

واژه‌های کلیدی: محله‌محوری، جانفدا، حکمرانی مشارکتی

ناشـر: مرکزپژوهش‌های مجلس شـورای اسلامی

DOI: https://doi.org/10.22034/mrc.report.22076

Permanent Link: https://report.mrc.ir/article_12093.html

Publisher : Islamic Parliament Research Center of Iran

شماره مسلسل: ۲۲۰۷۶
کد موضوعی: ۲۱۰

عنوان: مطالعه تطبیقی پلتفرم‌های محله‌محور؛ درس‌آموخته‌هایی برای پلتفرم جانفدا

نوع گزارش: طرح/ لایحه☐، نظارتی☐، راهبردی■، پیش‌نویس قانونی☐
نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه تعاون، مشارکت و سرمایه اجتماعی)
مدیرمطالعه: محمدتقی ضرغام‌افشار
ناظران علمی : ریحانه رحمانی‌پور، کمیل قیدرلو
ناظر علمی خارج از مرکز: میثم مهدیار(عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی (ره))
اظهارنظرکننده: توحید اسماعیل‌پور(دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی)
گرافیک و صفحه آرایی : سمیرا صادقی عسکری
ویراستار ادبی : زهرا کریمی
تاریخ شروع مطالعه : ۱۴۰۵/۰۷/۰۱

نمایه در پایگاه مرکز اطلاعاتی علمی جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noor Mags)

فهرست مطالب

چکیده ۶
خلاصه مدیریتی ۷
۱. مقدمه ۸
۲. نمونه‌های موفق پلتفرم‌های محلی در جهان ۱۰
۲-۱. پلتفرم محله‌محور نکست‌دور ۱۰
۲-۲. پلتفرم اسپانیایی دیسایدیم ۱۵
۲-۳. پلتفرم بازار محلی دانگن ۱۷
۲-۴. پلتفرم همبستگی اجتماعی و اقتصاد محلی هوپلر ۱۸
۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۲۰
منابع و مآخذ ۲۲

فهرست جدول

جدول ۱. تطبیق محورهای مورد نیاز در پلتفرم جانفدا و درس آموخته‌های بین‌المللی ۲۱

فهرست شکل‌ها

شکل ۱. صفحه اخبار محله در پلتفرم نکست‌دور ۱۱
شکل ۲. صفحه توصیه‌نامه‌های محلی در پلتفرم نکست‌دور ۱۲
شکل ۳. صفحه هشدارها و مخاطرات محله در پلتفرم نکست‌دور ۱۳
شکل ۴. صفحه معرفی و بررسی کسب‌وکارهای محلی در پلتفرم نکست‌دور ۱۴
شکل ۵. صفحه اصلی پلتفرم دیسایدیم ۱۶
شکل ۶. صفحه اصلی پلتفرم دانگن ۱۸
شکل ۷. صفحه اصلی پلتفرم هوپلر ۱۹
شکل ۸. بخش معرفی و کارکردهای پلتفرم هوپلر ۲۰

مطالعه تطبیقی پلتفرم‌های محله‌محور؛ درس‌آموخته‌هایی برای پلتفرم جانفدا

چکیده

این گزارش با رویکردی تطبیقی، تجربه پلتفرم‌های محله‌محور بین‌المللی را برای طراحی و ارتقای پلتفرم «جانفدا» بررسی می‌کند. مبنای نظری گزارش، ایده «کوچک زیباست» شوماخر و تأکید بر فناوری محلی و مردمی است؛ فناوری ساده، ارزان و در دسترس که به‌جای تمرکز بر مقیاس جهانی، عاملیت انسان، روابط همسایگی، اقتصاد چرخشی محلی و سرمایه اجتماعی را تقویت می‌کند.

کارکردهای حیاتی جانفدا شامل سازماندهی شبکه داوطلبان با همتایابی هوشمند، اتصال شفاف و آبرومندانه نیازمندان به خیرین، اطلاع‌رسانی و هشدارهای محلی برای کنترل شایعات و حفظ انسجام و حکمرانی مشارکتی و تصمیم‌سازی جمعی برای توسعه محله است.

گزارش، چهار نمونه موفق را تحلیل می‌کند: پلتفرم جهانی «نکست‌دور» در آمریکا با تأیید آدرس واقعی، اخبار محلی، توصیه‌های هوشمند مبتنی‌بر نظرات همسایگان و هشدارهای فوری؛ پلتفرم «دیسایدیم» در اسپانیا به‌عنوان زیرساخت متن‌باز مشارکت عمومی و حکمرانی جامعه‌محور که امکان ثبت پیشنهاد، بحث ساختارمند، رأی‌گیری و نظارت بر اجرا را فراهم می‌کند؛ پلتفرم «دانگن» در کره جنوبی با بازار دست‌دوم محلی، انجمن‌های همسایگی و کاربردهای اجتماعی؛ و پلتفرم «هوپلر» بلژیک به‌عنوان شبکه اجتماعی خصوصی، رایگان و بدون تبلیغات با تمرکز بر همبستگی، کمک متقابل، مراقبت اجتماعی و ارتباط با شهرداری.

درنتیجه جانفدا صرفاً یک نرم‌افزار نیست، بلکه «ساختار اجتماعی مشارکت» است. الگوگیری از این تجربه‌ها باید با بومی‌سازی متناسب با هیئت‌امنای محله و زیرساخت‌های آفلاین همراه شود؛ راستی‌آزمایی هویت و موقعیت مکانی، ایجاد سامانه هشدار و اخبار رسمی، پشتیبانی از شبکه ارتباطی مقاوم و آفلاین، پرهیز از تجاری‌سازی و حفظ خلوص فضای مشارکت و ارتقای نقش شهروندان از «تماشاگر منفعل» به «تصمیم‌گیرنده فعال» از آموزه‌های کلیدی آن است.

خلاصه مدیریتی

بیان/شرح مسئله

در بحران‌هایی مانند جنگ، هم‌زمان دو ضعف آشکار می‌شود: ساختار رسمی و عمودی در پاسخ سریع به نیازهای محلی دچار اختلال می‌شود و ظرفیت گسترده اما پراکنده مردم در محله‌ها بدون زیرساخت ارتباطی و سازمان‌دهی، به سرمایه اجتماعی پایدار تبدیل نمی‌شود. تجربه حضور خودجوش مردم نشان‌دهنده ظرفیت بالای جامعه ایران برای کنشگری بوده، اما تداوم این ظرفیت نیازمند سازوکارهای پایدار است. پلتفرم «جانفدا» می‌تواند این انرژی را به «ساختار اجتماعی مشارکت» تبدیل کند. مسئله اصلی این است که جانفدا برای ایفای چهار کارکرد حیاتی خود (سازماندهی داوطلبان با همتایابی هوشمند، اتصال شفاف و آبرومندانه نیازمندان به خیرین و داوطلبان، اطلاع‌رسانی و هشدار محلی برای کنترل شایعات و حکمرانی مردمی و تصمیم‌سازی جمعی) می‌تواند چه درس‌هایی از پلتفرم‌های محله‌محور بین‌المللی بگیرد و چگونه آنها را متناسب با تجمعات شبانه و جانفدا بومی‌سازی کند.

نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی

مبنای نظری گزارش، ایده «کوچک زیباست» شوماخر و تأکید بر فناوری میانه، محلی و مردمی است؛ فناوری ساده، ارزان و در دسترس که به‌جای مقیاس جهانی، عاملیت انسان، روابط همسایگی، اقتصاد چرخشی و سرمایه اجتماعی را تقویت می‌کند. این فناوری مبتنی‌بر پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی راه را برای محله‌محوری در دنیای دیجیتال فراهم می‌کند. بررسی چهار نمونه نشان می‌دهد که تشکیل جامعه محلی رکنی مهم در پلتفرم‌های محلی است:

۱ پلتفرم «نکست‌دور» با تأیید آدرس واقعی، دسترسی را به همسایگان واقعی محدود و اعتماد و امنیت ایجاد می‌کند. اخبار محلی، هشدارهای فوری، بازار محلی، معرفی کسب‌وکارها و توصیه‌های هوشمند مبتنی‌بر نظرات همسایگان از قابلیت‌های مهم آن است. صفحه هشدار با ترکیب اطلاعیه رسمی و گفت‌وگوی همسایگان به کنترل شایعات کمک می‌کند. محدودیت آن، توقف مشارکت در سطح خرد و عدم اتصال به تصمیم‌گیری‌های کلان‌تر است.

۲ پلتفرم «دیسایدیم» زیرساخت متن‌باز مشارکت عمومی و حکمرانی جامعه‌محور است. ثبت پیشنهاد، بحث ساختارمند، رأی‌گیری، بودجه‌ریزی مشارکتی، مدیریت جلسات و نظارت بر اجرا را فراهم کرده و مشارکت را از نظرسنجی صرف به فرایند تصمیم‌گیری تبدیل می‌کند. این الگو برای ارتقای جانفدا از «همدلی» به «حکمرانی مشارکتی» حیاتی است.

۳ پلتفرم «دانگن» از بازار دست‌دوم محلی به «سوپر پلتفرم محلی» تبدیل شده است. بازار دست‌دوم با تحویل حضوری، انجمن‌های محلی، صحن‌سنجی محلی و کاربردهای اجتماعی فراتر از خرید و فروش، نشان می‌دهد محله می‌تواند بستر تبادل کالا، امانت‌دهی ابزار و همکاری اجتماعی باشد و برای ایجاد پایگاه‌های ذخیره کالا و دارو الهام‌بخش است.

۴ پلتفرم «هویلر» بلژیک شبکه اجتماعی خصوصی، رایگان و بدون تبلیغات با تمرکز بر همبستگی، کمک متقابل، مراقبت اجتماعی و ارتباط با شهرداری است. تأکید آن بر احراز هویت واقعی، حریم خصوصی و خلوص فضای مشارکت نشان داده کاربران برای دوری از فضای تجاری به شبکه‌های محلی روی می‌آورند.

درنتیجه جانفدا صرفاً نرم‌افزار نیست، بلکه باید «ساختار اجتماعی مشارکت» باشد. درس‌های مشترک عبارت‌اند از: احراز هویت و موقعیت مکانی برای امنیت و اعتماد؛ هوشمندسازی همتایابی و خلاصه‌سازی نیازها و ظرفیت‌ها؛ سامانه هشدار و اخبار محلی با پشتیبانی شبکه مقاوم و آفلاین؛ اقتصاد چرخشی محلی؛ و سازوکار مشارکت ساختارمند در تصمیم‌گیری.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

۱ **راستی‌آزمایی هویت و موقعیت مکانی:** ثبت نام به تأیید آدرس واقعی و عضویت در محله مشخص گره بخورد تا اطلاعات میدانی و امنیتی فقط در اختیار افراد تأیید شده قرار گیرد. این اقدام پیش‌نیاز اعتماد در شبکه داوطلبان و جلوگیری از نفوذ عناصر متخاصم است.

۲ **طراحی سامانه دوطرفه هوشمند نیاز و ظرفیت:** نیازهای مالی، معیشتی و تخصصی ثبت و با الگوریتم همتایابی، دقیق‌ترین داوطلب یا خیر به نیازمند متصل شود. الهام از خلاصه‌سازی هوشمند نکست‌دور می‌تواند از هدررفت انرژی داوطلبان و موازی‌کاری جلوگیری کرده و کرامت نیازمندان را حفظ کند.

۳ **ایجاد سامانه اخبار رسمی و هشدار محلی:** بستری برای انتشار اطلاعیه رسمی، هشدار فوری و گفت‌وگوی کنترل شده همسایگان فراهم شود. اخبار صحیح از طریق هیئت‌امنای محله منتقل و شایعات مدیریت شود. این زیرساخت باید با شبکه ارتباطی مقاوم و آفلاین مانند موج کوتاه یا شبکه‌های سیمی پشتیبانی شود تا در قطع اینترنت، جریان اطلاعات قطع نشود.

۴ **راه‌اندازی پایگاه‌های ذخیره و اقتصاد چرخشی محلی:** با الهام از دانگن، امکان مدیریت انبارها، توزیع عادلانه کالاهای اساسی، امانت‌دهی ابزار و حتی تبادل منابع انرژی مانند ژنراتورهای محلی فراهم شود تا تاب‌آوری معیشتی جامعه در بحران افزایش یابد.

۵ **افزودن لایه حکمرانی مشارکتی:** با الهام از دیسایدیم، سازوکار ثبت پیشنهادهای مردمی، بحث ساختارمند، رأی‌گیری و اولویت‌بندی منابع محلی مانند بودجه‌های خرد یا تخصیص کمک‌ها ایجاد شده تا ساکنان از «تماشاگر منفعل» به «تصمیم‌گیرنده و مدیر میدانی» تبدیل شوند. این لایه باید با ساختار هیئت‌امنا پیوند داشته باشد تا تصمیم‌ها قابل اجرا و نظارت‌پذیر شوند.

۶ **حفظ خلوص فضای مشارکت و پرهیز از تجاری‌سازی:** جانفدا باید رایگان، بدون تبلیغات و متمرکز بر همبستگی اجتماعی باشد تا اعتماد و انگیزه مشارکت تضعیف نشود.

۷ **بومی‌سازی و اجرای آزمایشی:** طراحی متناسب با هیئت‌امنای محله، ظرفیت‌های محلی و زیرساخت‌های آفلاین انجام شود. پیشنهاد می‌شود ابتدا در چند محله پایلوت، چهار کارکرد اصلی جانفدا آزمایش و سپس براساس بازخورد میدانی توسعه یابد.

در مجموع، جانفدا با الهام از نکست‌دور و هویلر در امنیت و همبستگی، دانگن در اقتصاد محلی و دیسایدیم در حکمرانی مشارکتی می‌تواند پیش از بحران، اعتماد، ارتباط و مسئولیت‌پذیری محله‌ای را شکل داده و در زمان بحران، با سازماندهی داوطلبان و اتصال هوشمند نیازها به ظرفیت‌های مردمی، بخش مهمی از نیازهای ارتباطی، معیشتی و اجتماعی را پوشش دهد و الگویی ماندگار از مردمی‌سازی حکمرانی ارائه کند. البته باید مراقبت کرد تا ارتباطات دیجیتال جایگزین روابط انسانی نشود بلکه زمینه رشد و تسهیل روابط واقعی و انسانی را فراهم آورد.

۱. مقدمه

پویش جانفدا را باید حرکتی عظیم و تمدن‌ساز دانست که ظرفیت ایجاد تحول در حکمرانی ایران را دارد. چنان‌که رهبر معظم انقلاب در پیام خود به مناسبت سالگرد شهادت آیت‌الله رئیسی تأکید کردند، مسئولان باید برای مردمِ مبعوث در حکمرانی نقش تعریف کنند. در همین راستا، در سلسله گزارش‌های دفتر مطالعات اجتماعی مرکز پژوهش‌های مجلس، گام‌های آغازین تحول حکمرانی در مسیر بعثت مردم ایران، مردمی‌سازی اداره تجمعات و محله‌محوری معرفی شده است. این ظرفیت نیازمند زیرساخت ارتباطی است که در دنیای امروز در قالب پلتفرم‌های مجازی ظهور و بروز دارد؛ اما این پلتفرم باید مکمل حرکت‌های میدانی با محوریت مسجد، هیئت‌ها و گروه‌های جهادی باشد، نه جایگزین آن‌ها. به بیان دیگر، جانفدا اگر تنها به حضور میدانی و ثبت‌نام محدود بماند، ظرفیت تمدنی خود را آشکار نمی‌کند؛ اما اگر برای مردم بعثت‌یافته نقش واقعی در تصمیم‌گیری، نظارت، مطالبه‌گری و اجرا تعریف شود، می‌تواند به الگویی برای حکمرانی مردمی تبدیل شود. بنابراین، آینده این پویش به پیوند میان سرمایه انسانی عظیم آن، شبکه میدانی مسجد و هیئت و گروه جهادی، و زیرساخت دیجیتال مکمل وابسته است؛ پیوندی که می‌تواند حضور مردم را از سطح اعلام آمادگی به سطح نقش‌آفرینی پایدار در حکمرانی ارتقا دهد و تجربه‌ای تازه از اداره مردمی جامعه را پیش روی نظام حکمرانی قرار دهد.

محله‌محوری و مردمی‌سازی به شعاری همه‌گیر در دنیای امروز بدل شده است. منطق‌های مختلف حکمرانی از سرمایه‌داری و سوسیالیسم و سوسیال‌دمکرات و اسلامی بر نقش مردم در حکمرانی، به‌ویژه سطوح محلی تأکید دارند. البته که هر منطق نگاهی مختص به خود به مردم دارد؛ در نگاه سرمایه‌داری مردم عوامل حل مشکلات ناشی از بازار آزاد را دارند و در نگاه‌های سوسیال به نهادمند کردن مشارکت مردم در حکمرانی توجه شده و در منطق انقلاب اسلامی، مردم اقامه‌کنندگان عدل و صاحبان حکومت هستند. هر منطقی که در این موقف نظری اتخاذ شود، در دنیای دیجیتال و اینترنت لاجرم از استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال است. لذا در دنیا پلتفرم‌های متعددی با رویکرد «محله‌محوری» طراحی شده که هر کدام با تمرکز بر نیازهای خاص یک محله یا منطقه، به ایجاد ارتباط میان همسایگان، تبادل کالا و خدمات، و تقویت حس جامعه‌پذیری کمک می‌کنند. این پلتفرم‌ها نشان می‌دهند که «محله‌محوری» می‌تواند طیفی گسترده داشته باشد؛ از یک بازار ساده خرید و فروش تا یک شبکه اجتماعی جامع برای ایمنی و خدمات، یک پلتفرم خصوصی برای تقویت همبستگی اجتماعی و یا حتی یک زیرساخت دیجیتال برای مشارکت شهروندی و حکمرانی محلی. وجه مشترک همه آنها، تمرکز بر مقیاس کوچک و واقعی محله و عاملیت مردم محله به جای شبکه‌های اجتماعی جهانی و گسترده است. در ایران پلتفرم رایج محله‌محور مبتنی‌بر مقیاس واقعی محله و ایجاد شبکه محلی وجود ندارد. البته پلتفرم‌های ارائه خدماتی (مانند دیوار)، محل ارائه خدمات بوده، اما محله‌محوری در خدمات و ایجاد شبکه محلی در آنها به چشم نمی‌خورد.

این تمرکز بر مقیاس کوچک و واقعی محله را می‌توان با ایده «کوچک زیباست» ای.اف. شوماخر بهتر فهمید. شوماخر در نقد «غول‌آسایی» اقتصادی و فناورانه استدلال می‌کرد که مقیاس، مسئله‌ای مستقل و تعیین‌کننده است: سازمان‌ها و فناوری‌های بسیار بزرگ گرچه کارآمد هستند، اما عاملیت انسان، روابط اجتماعی و پایداری زیست‌محیطی را تضعیف می‌کنند. او به جای فناوری سرمایه‌بر و متمرکز، «فناوری میانه» یا «فناوری مردمی» را پیشنهاد می‌کرد؛ فناوری ساده‌تر، ارزان‌تر و در دسترس که مردم بتوانند با آن خودیاری کنند[۱].

پلتفرم‌های محله‌محور نمونه‌ای دیجیتال از همین منطق‌اند. وقتی دامنه ارتباط به همسایگان واقعی و قابل تأیید محدود می‌شود، قدرت از الگوریتم‌های مرکزی و پلتفرم‌های جهانی به ساکنان محله بازمی‌گردد. آشنایی در مقیاس خرد محله یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد اعتماد و درنتیجه کنش مشترک است. تبادل کالا و خدمات، امانت دادن ابزار، کمک به سالمندان، هشدار درباره حوادث محلی و یا تصمیم‌گیری درباره مسائل مشترک محله، همه نشانه‌های «اقتصاد و حکمرانی در مقیاس انسانی» هستند. این پلتفرم‌ها به جای تشویق مصرف بی‌پایان و رقابت جهانی، کفایت، همکاری، اقتصاد چرخشی محلی و مشارکت مدنی را تقویت می‌کنند.

با توجه به شرایط فعلی جهان و منطقه، مسئله اصلی در بحران‌هایی نظیر جنگ، از یک‌سو اختلال در ساختار عمودی و دیوان‌سالاری رسمی و ازسوی‌دیگر، وجود ظرفیت عظیم اما پراکنده در ساختار افقی جامعه (محلات) است. برای تبدیل حضور خودجوش و پرشور مردم به یک «سرمایه اجتماعی ماندگار»، ایجاد نظمی خودجوش در بحران و ارتقای مشارکت آنها در تصمیم‌گیری‌ها، نیازمند طراحی زیرساخت‌های ارتباطی و اجتماعی هوشمند هستیم. در این میان حرکت به سمت فناوری‌های میانه و پلتفرم‌های محله‌محور ضروری بوده؛ زیرا محله به‌عنوان خردترین مقیاس جغرافیایی، به‌دلیل روابط چهره به چهره و شناخت متقابل، مناسب‌ترین بستر برای فعال‌سازی ساختار غیررسمی است.

در این گزارش، «پلتفرم محله‌محور» به سامانه‌ای دیجیتال گفته می‌شود که عضویت و تعامل را به یک محدوده جغرافیایی قابل تأیید محدود می‌کند و دست‌کم یکی از کارکردهای اطلاع‌رسانی محلی، تبادل کالا و خدمت، همیاری و داوطلبی یا تصمیم‌گیری جمعی محله را فراهم می‌سازد. «حکمرانی مشارکتی» نیز به فرایند ساختارمند مشارکت ساکنان در شناسایی مسئله، اولویت‌گذاری، تصمیم‌گیری، اجرا و نظارت اشاره دارد؛ نه صرفاً نظرسنجی یا اعلام نظر. «سرمایه اجتماعی» در اینجا شامل اعتماد، شبکه روابط همسایگی و هنجارهای همیاری قابل تبدیل به کنش جمعی است.

بر همین اساس، مطالعه تجربه‌های موفق بین‌المللی در طراحی پلتفرم‌های محله‌محور، نه یک اقدام تشریفاتی، بلکه یک ضرورت برای الگوبرداری عملیاتی در توسعه «پلتفرم جانفدا» است. البته باید مراقبت کرد تا ارتباطات دیجیتال جایگزین روابط انسانی نشود بلکه زمینه رشد و تسهیل روابط واقعی و انسانی را فراهم کند. لذا هر محور پلتفرمی باید مابه‌ازایی در جهان خارج و در پیوند با یک کنش بیرونی در تجمعات، مساجد و ... باشد. در این گزارش، نمونه‌های برتر و متنوع پلتفرم محلی در دنیا، با ذکر رویکردهای سیاستی بررسی شده تا از آنها برای ارتقای کارکردهای حیاتی در قالب پلتفرم پویش جانفدا الهام بگیریم:

۱. **شبکه داوطلبان:** چگونگی سازماندهی نیروهای مردمی و استفاده از الگوریتم‌های همتایابی هوشمند.

۲. **اتصال به نیازمندان:** ایجاد سازوکاری شفاف و آبرومندانه برای ثبت نیازهای مالی، معیشتی و تخصصی و اتصال سریع آنها به خیرین و داوطلبان محله.

۳. **اخبار و اطلاع‌رسانی محلی:** چگونگی مدیریت شایعات، ارسال هشدارهای فوری و ایجاد یک رسانه اجتماعی برای حفظ انسجام محله در شرایط بحرانی.

۴. **حکمرانی و تصمیم‌سازی مشارکتی:** فراهم کردن بستری برای اینکه ساکنان محله بتوانند درباره اولویت‌ها، تخصیص منابع و حل مشکلات محلی به‌صورت ساختارمند بحث و تصمیم‌گیری کنند.

در ادامه، چهار نمونه از معروف‌ترین و موفق‌ترین این پلتفرم‌های محله‌محور با الگوهای نظری مختلف اقتصادی و اجتماعی و سیاستی (نکست‌دور، دیسایدیم، دانگن و هوپلر) را معرفی می‌کنیم که همگی رایگان و در دسترس عموم هستند.

این گزارش یک مطالعه تطبیقی کیفی است. انتخاب نمونه‌ها بر اساس چهار معیار انجام شده است: سابقه و مقیاس کاربرد، تنوع کارکرد (اجتماعی، اقتصادی، حکمرانی و همبستگی)، وجود سازوکار محله‌محور و قابلیت استخراج درس‌آموخته برای پلتفرم جانفدا در شرایط ایران ۱۴۰۵. داده‌ها از منابع عمومی، مستندات رسمی پلتفرم‌ها و ادبیات پژوهشی گردآوری و با روش تحلیل محتوای مقایسه‌ای بررسی شده‌اند. محدودیت اصلی مطالعه، اتکا به منابع ثانویه و نبود مصاحبه میدانی با گردانندگان پلتفرم‌هاست؛ بنابراین درس‌آموخته‌ها باید در مرحله پایلوت با بازخورد میدانی اعتبارسنجی شوند.

۲. نمونه‌های موفق پلتفرم‌های محلی در جهان

۲-۱. پلتفرم محله‌محور نکست‌دور[1]

نکست‌دور مشهورترین و گسترده‌ترین شبکه اجتماعی محله‌محور در جهان پلتفرم همسایگی در جهان است که اساس آن در آمریکا بنیان نهاده شد. این پلتفرم بزرگ‌ترین و شناخته شده‌ترین پلتفرم محله‌محوری است که در سال ۲۰۱۰ تأسیس شد. این پلتفرم بر پایه تأیید آدرس واقعی کاربران عمل می‌کند تا هر فرد فقط با همسایگان واقعی خود در ارتباط باشد. افراد در این شبکه خدمات مختلفی اعم از خرید و فروش محلی، اخبار محله، شبکه داوطلبان و بررسی مخاطرات در محله را پوشش می‌دهند؛ اما مهم‌ترین محدودیت این پلتفرم در محدودیت دخالت محله در سطوح کلان‌تر حکمرانی است. به بیانی دیگر ارتباط اجتماعی در این پلتفرم لزوماً به مشارکت رسمی در تصمیم‌گیری یا اجرای برنامه‌های توسعه محله منجر نمی‌شود. در واقع این الگوی توسعه اجتماعی مبتنی‌بر اندیشه‌های لیبرال بوده که مشارکت مردم را در سطوح خرد متوقف می‌کند؛ هرچند برای سطوح خرد نیز درس‌آموز است.

1. Nextdoor

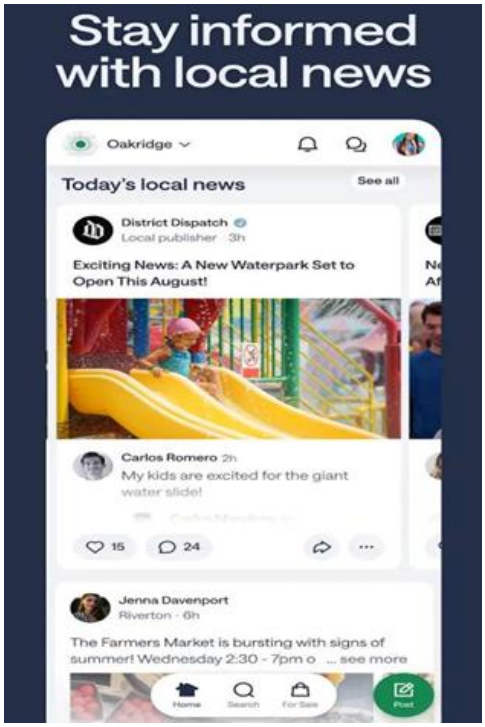
ویژگی‌های کلیدی این نرم‌افزار به شرح ذیل است:

- بیش از ۱۰۰ میلیون کاربر تأیید شده در بیش از ۳۴۵۰۰۰ محله در سراسر جهان؛
- هشدارهای امنیتی و آب و هوایی فوری (مانند قطعی برق، طوفان، حوادث)؛
- بازار محلی برای خرید و فروش یا اهدای وسایل به همسایگان؛
- معرفی خدمات محلی (تعمیرکار، پرستار حیوان خانگی و ...) براساس نظرات همسایگان؛
- گروه‌ها و رویدادهای محلی برای گردهمایی‌های اجتماعی.

۱-۱-۲. نمونه چند صفحه در پلتفرم نسکت‌دور

الف) اخبار محلی

شکل ۱. صفحه اخبار محله در پلتفرم نکست‌دور [۲]

این تصویر مربوط به بخش «اخبار محلی» در پلتفرم نکست‌دور است. این صفحه مانند یک «روزنامه‌دیواری دیجیتال» برای محله بوده که به کاربران کمک می‌کند از اتفاقات، رویدادها و اخبار جدید در محله خود (در اینجا محله «اوکریج») باخبر شوند.

اجزای اصلی صفحه به شرح زیر است:

۱ **اخبار رسمی و محلی:** در بالای صفحه، خبری از یک رسانه محلی دیده می‌شود که درباره افتتاح یک پارک آبی جدید در ماه آگوست نوشته شده است. عکس و عنوان خبر برای جذب توجه کاربران قرار داده شده است.

۲ **تعامل و گفت‌وگوی همسایه‌ها:** درست مانند یک شبکه اجتماعی، همسایه‌ها زیر این اخبار کامنت می‌گذارند. برای مثال یک کاربر به نام کارلوس نوشته: «بچه‌های من برای سرسره آبی غول‌پیکر هیجان‌زده هستند!» و بقیه هم به آن لایک (۱۵ عدد) و کامنت (۲۴ عدد) داده‌اند.

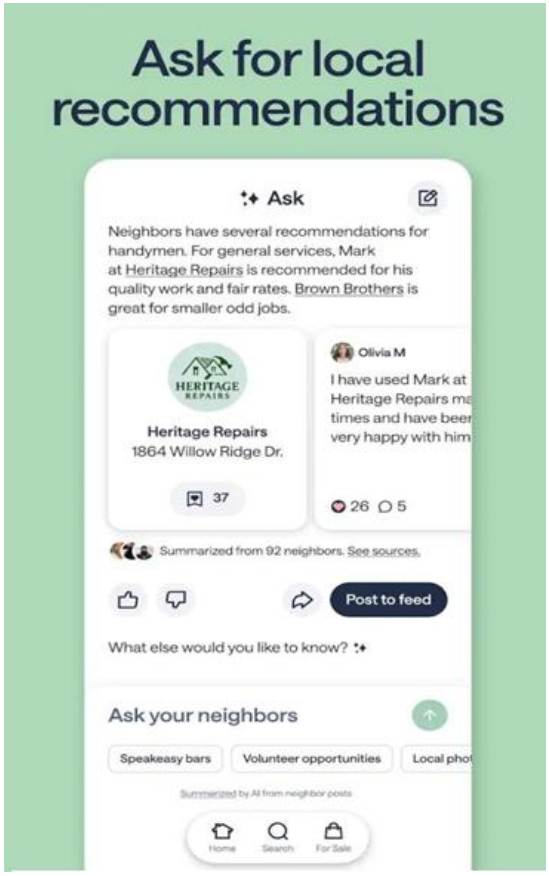
۳ **پست‌های جامعه محلی:** در پایین صفحه، پست دیگری از یک همسایه (جنا) دیده می‌شود که درباره بازار کشاورزان و حال و هوای تابستانی محله نوشته است.

۴ **دسترسی سریع:** در نوار پایین صفحه، منوهای اصلی (خانه، جست‌وجو، خرید و فروش) و یک دکمه سبزرنگ برای انتشار پست جدید وجود دارد.

درنتیجه صفحه فضایی است که هم اخبار مهم و رسمی محله (مانند افتتاح یک مکان تفریحی جدید) و هم اتفاقات روزمره و محلی (مانند بازار هفتگی) را به کاربران نشان می‌دهد تا هیچ چیز در محله از چشمشان دور نماند.

ب) توصیه‌نامه‌های محلی

شکل ۲. صفحه توصیه‌نامه‌های محلی در پلتفرم نکست‌دور [۲]

این صفحه مربوط به قابلیت «درخواست توصیه‌های محلی» است. این بخش به نوعی هم یک شبکه‌سازی از فعالان و متخصصین محلی بوده و هم به‌واسطه نظرات مردم محله، وضعیت نظرسنجی را نشان می‌دهد. در واقع، این بخش یکی از کارآمدترین ویژگی‌های این پلتفرم است که به کمک هوش مصنوعی کار می‌کند.

اجزای اصلی و کارکردهای آن عبات‌اند از:

۱. **پاسخ هوشمند به سؤالات:** کاربر درخواست معرفی یک تعمیرکار داده است. هوش مصنوعی پلتفرم به جای اینکه کاربر را مجبور کند ده‌ها پست قبلی را بخواند، نظرات ۹۲ همسایه را خلاصه کرده و به او پاسخ داده است.

۲. **معرفی کسب‌وکارها و نظرات:** در پاسخ، دو گزینه معرفی شده‌اند (یکی برای کارهای عمومی و دیگری برای کارهای کوچک). همچنین کارت پروفایل یکی از این کسب‌وکارها به همراه یک نظر نمونه از یک همسایه (اولیویا) نمایش داده شده تا کاربر با یک نگاه بتواند تصمیم بگیرد.

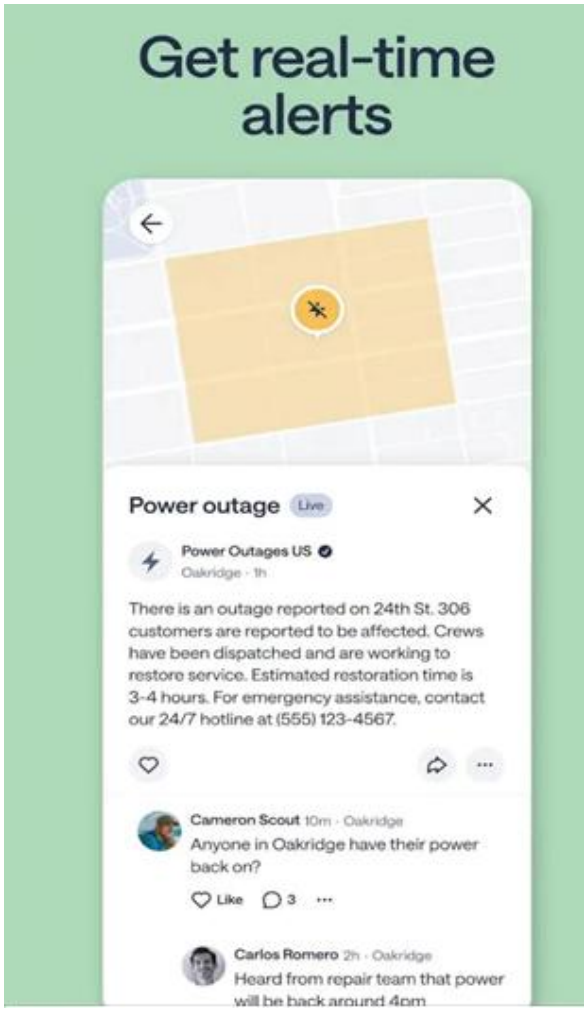
۳. **تعامل با محله:** کاربر می‌تواند پاسخ خلاصه شده را با فشردن یک دکمه در صفحه محله به اشتراک بگذارد، یا سؤالات بیشتری بپرسد.

۴. **دسته‌بندی موضوعات پر تکرار:** در پایین صفحه، دکمه‌هایی مانند «بارهای مخفی»، «فرصت‌های داوطلبانه» و ... وجود دارد که نشان می‌دهد کاربران محله معمولاً درباره چه چیزهایی از همسایه‌ها سؤال می‌پرسند.

درنتیجه این صفحه یک «دستیار هوشمند محله» است که تجربه‌ها و نظرات همسایه‌ها را جمع‌بندی می‌کند تا شما سریع‌تر و مطمئن‌تر بتوانید خدمات، مکان‌ها یا افراد مورد نیازتان را در محله پیدا کنید.

ج) هشدارها و مخاطرات محلی

شکل ۳. صفحه هشدارها و مخاطرات محله در پلتفرم نکست‌دور [۲]

این تصویر صفحه‌ای دیگر از پلتفرم محله‌محور همسایگی نسکت‌دور است که روی «هشدارهای لحظه‌ای» و اخبار فوری محله تمرکز دارد. کلیات این صفحه به شرح زیر است.

۱ **هدف صفحه:** به کاربران اطلاع می‌دهد (اعم از اطلاع توسط سازمان محلی یا مردم محله) که می‌توانند از اتفاقات فوری و مهم در محله خود به‌سرعت باخبر شوند.

۲ **موضوع اصلی (هشدار قطع برق):** صفحه یک هشدار زنده درباره قطع برق در محله «اوکریج» را نشان می‌دهد.

۳ **نقشه:** در بالای صفحه، یک نقشه وجود دارد که محدوده‌ای را با رنگ زرد هایلایت کرده؛ این یعنی منطقه‌ای که برق آن قطع شده است.

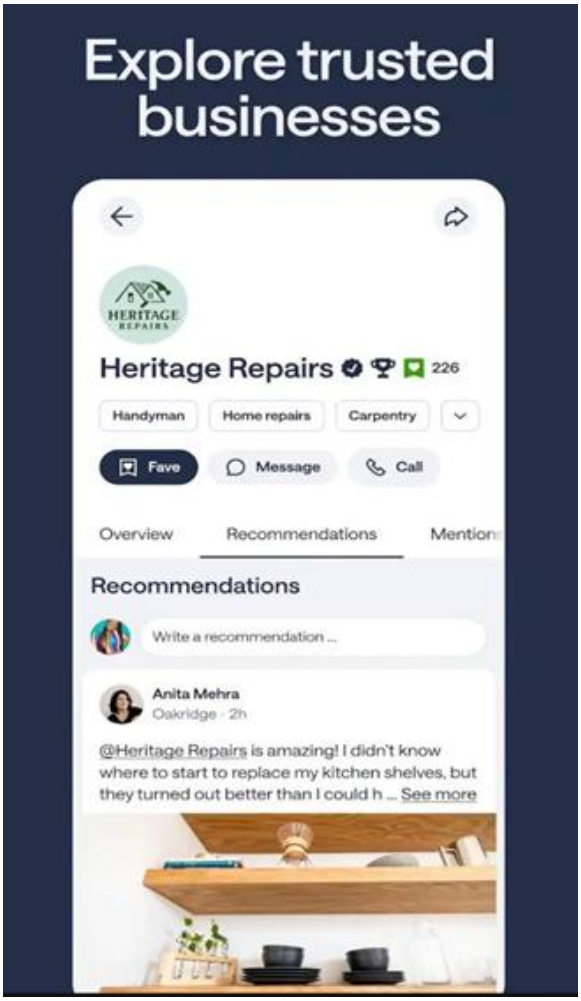
۴ **اطلاعیه رسمی:** یک منبع رسمی (شرکت برق) اعلام کرده که در خیابان ۲۴، برق ۳۰۶ مشتری قطع شده است. تیم‌های تعمیرات اعزام شده‌اند و زمان تقریبی برگشت برق ۳ تا ۴ ساعت تخمین زده شده و شماره تماس اضطراری هم در متن ذکر شده است.

۵ **تعامل و گفت‌وگوی همسایه‌ها (بخش کامنت‌ها):** در زیر اطلاعیه، همسایه‌ها در حال تبادل نظر و به‌روزرسانی اطلاعات هستند. برای مثال یک کاربر ۱۰ دقیقه پیش پرسیده: «آیا کسی در اوکریج هست که برقش برگشته باشد؟» کاربر دیگری ۲ ساعت پیش نوشته: «از تیم تعمیرات شنیدم که برق حدود ساعت ۴ بعدازظهر برمی‌گردد».

در واقع این بخش از پلتفرم مانند یک سیستم هشدار محلی عمل می‌کند. کاربرد اصلی آن این است که وقتی مشکلی مانند قطعی برق، آب یا بسته شدن یک خیابان پیش می‌آید، ساکنین محله از طریق اطلاعیه‌های رسمی و صحبت با یکدیگر، سریعاً در جریان وضعیت قرار بگیرند.

د) معرفی و بررسی کسب‌وکارهای محلی

شکل ۴. صفحه معرفی و بررسی کسب‌وکارهای محلی در پلتفرم نکست‌دور [۲]

این تصویر یک صفحه دیگر از یک پلتفرم محله‌محور نسکت‌دور است که به معرفی و بررسی کسب‌وکارهای محلی اختصاص دارد. در واقع کسب‌وکارهای محلی برخلاف مال‌ها و پاساژها، عاملی مهم در شکل‌گیری روابط محله‌ای هستند.

کلیات این صفحه به این شرح است:

۱ **هدف صفحه:** کاربران می‌توانند در این بخش، تعمیرکاران و کسب‌وکارهای قابل اعتماد در محله خود را پیدا کنند (تیتر بالای صفحه: «کشف کسب‌وکارهای قابل اعتماد»).

۲ **پروفایل کسب‌وکار:** صفحه مربوط به یک تعمیرکار/نجار است. دسته‌بندی کار او (تعمیرات خانه و نجاری) و نشان‌های اعتماد (تأیید شده و دریافت جوایز) در این بخش دیده می‌شود. دکمه‌هایی برای ذخیره در علاقه‌مندی‌ها، ارسال پیام و تماس مستقیم وجود دارد.

۳ **بخش نظرات و توصیه‌ها:** مهم‌ترین بخش این صفحه بوده که در حال حاضر فعال است. در اینجا همسایه‌ها تجربه خود را از کار با این کسب‌وکار می‌نویسند. برای مثال، کاربری به نام آنیتا مهرا نظری گذاشته و از اینکه این گروه قفسه‌های آشپزخانه‌اش را به بهترین شکل نصب کرده‌اند ابراز رضایت کرده است. او حتی عکسی از نتیجه کار (قفسه چوبی نصب شده) پیوست کرده تا نظر خود را معتبرتر کند.

در واقع این صفحه مانند یک «دفترچه زرد دیجیتال» یا «پروفایل گوگل‌مپ» برای کسب‌وکارهای محلی است که در آن، همسایه‌ها با دادن نظر و عکس، به بقیه محله کمک کرده تا افراد مطمئن و ماهر را برای کارهای خود پیدا کنند.

۲-۲. پلتفرم اسپانیایی دیسایدیم[1]

پلتفرم دیسایدیم (بیایید تصمیم بگیریم)، یک زیرساخت دیجیتال متن‌باز برای مشارکت عمومی و حکمرانی جامعه‌محور و همچنین یک چارچوب برای تصمیم‌گیری ساختارمند و مشارکت شهروندی است. مبدأ این پلتفرم بارسلونای اسپانیا بوده که نگرش‌های سوسیال بر آن حکم‌فرماست. محور اصلی این نرم‌افزار، مشارکت مستقیم شهروندان در تصمیم‌گیری‌های عمومی است. این پلتفرم یک نرم‌افزار آزاد و متن‌باز بوده که برای سازمان‌دهی فرایندهای مشارکت دمکراتیک طراحی شده اســت. این پلتفرم فراتر از یک نظرسنجی ساده، یک فرایند کامل حکمرانی را پشتیبانی می‌کند. شهرداری‌ها، انجمن‌ها، ســازمان‌های مدنی و اجتماعات محلی می‌توانند از آن برای جمع‌آوری پیشنهادها، برگزاری بحث‌های عمومی و مدیریت فرایندهای تصمیم‌گیری و نظارت بر آنها اســتفاده کنند. در واقع این پلتفرم شبیه‌ترین نمونه برای استقرار یک حکمرانی مبتنی‌بر محله است

این پلتفرم در اصل برای مشارکت مردم در فرایندهای شهرداری بارسلونا تأسیس شده و امروزه توسط بیش از ۵۰۰ نهاد با بیش از ۳ میلیون کاربر در سراسر جهان (استفاده از بستر این پلتفرم برای سایر شهرها و محله‌ها) استفاده می‌شود.

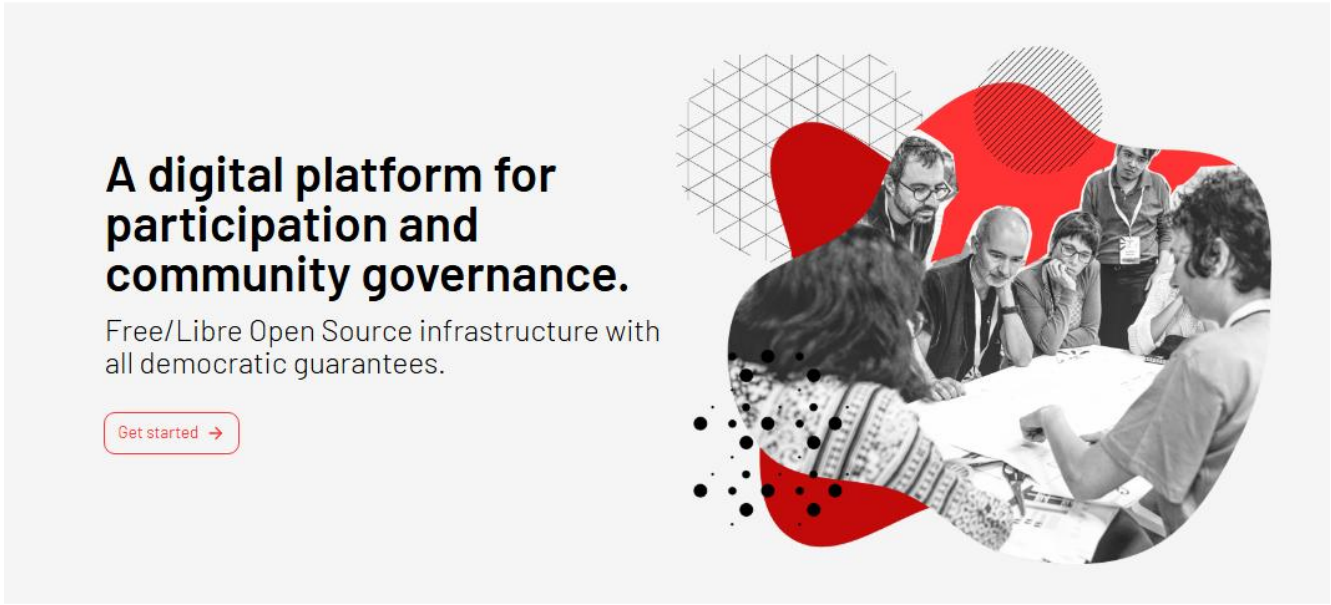
امکانات اصلی این پلتفرم به شرح زیر است:

- ثبت پیشنهادهای شهروندان؛
- برگزاری بحث و گفت‌وگوی عمومی؛
- رأی‌گیری و اولویت‌بندی پیشنهادها؛
- مدیریت جلسات حضوری و آنلاین؛
- اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی؛
- اطلاع‌رسانی درباره وضعیت پیشنهادها و نتایج فرایندهای مشارکت.

فرض کنید یک محله با سه مسئله مواجه است: کمبود فضای بازی کودکان؛ ضعف روشنایی معابر و کمبود امکانات فرهنگی. در این پلتفرم، ساکنان می‌توانند مسائل را ثبت کرده، درباره راه‌حل‌ها گفت‌وگو کنند، به پیشنهادها رأی بدهند و در صورت پیش‌بینی سازوکار اجرایی مناسب، در اولویت‌بندی منابع محله مشارکت داشته باشند. بنابراین که مشارکت مردم به مرحله نظرسنجی محدود نمی‌شود؛ بلکه می‌تواند به یک فرایند مشخص تصمیم‌گیری تبدیل شود. تصویر زیر نمای اصلی و اولیه پلتفرم و سایت دیسایدیم است.

1. Decidem

شکل ۵. صفحه اصلی پلتفرم دیسایدیم[۳]

بخش‌های اصلی پلتفرم، بر پایه «فضاهای مشارکتی» بنا شده که مهم‌ترین محورهای آن به شرح زیر است.

- **فرایندهای مشارکتی:** ستون فقرات پلتفرم برای اجرای فرایندهای تصمیم‌گیری در مراحل مشخص (از اطلاع‌رسانی و تشخیص تا تصمیم‌گیری و نظارت). این بخش برای بودجه‌ریزی مشارکتی، برنامه‌ریزی استراتژیک یا تدوین قوانین به کار می‌رود.
- **مجامع:** فضایی برای مدیریت گروه‌ها و کمیته‌های سازمانی (مانند شوراها یا هیئت‌ها) با امکان تعیین سطح دسترسی، مدیریت جلسات و صورت‌جلسه‌ها.
- **ابتکارات شهروندی:** امکان جمع‌آوری امضا برای درخواست‌های مردمی از پایین به بالا برای رسیدن به یک هدف مشترک.
- **پیشنهادها:** جمع‌آوری ایده‌ها و پیشنهادها با قابلیت افزودن موقعیت مکانی و پیوست، ادغام موارد مشابه و تعریف گردش کار برای تأیید یا رد رسمی. در واقع شهرداری بارسلونا این بستر مردمی را در ساختار خود به رسمیت بخشیده است.
- **بودجه‌ریزی مشارکتی و رأی‌گیری:** ابزارهایی برای اولویت‌بندی پیشنهادها با روش‌های مختلف رأی‌گیری و تخصیص بودجه.

۳-۲. پلتفرم بازار محلی دانگن[1]

پلتفرم دانگن در کره جنوبی از بازار دست‌دوم تا قلب تپنده محله در کره جنوبی را تسخیر کرده و اکنون به تمام جهان گسترش یافته است. این نرم‌افزار با نام کره‌ای دانگن در ابتدا به‌عنوان یک بازار آنلاین برای خرید و فروش کالاهای دست‌دوم در شعاع ۶ کیلومتری طراحی شد، اما به‌تدریج به یک «سوپر پلتفرم محلی» تبدیل شد که طیف وسیعی از خدمات اجتماعی را ارائه می‌دهد. در واقع بنیاد اصلی این شبکه، مبتنی‌بر داد و ستد اقتصادی و تعریف منافع مشترک و تقسیم کار است.

ویژگی‌های کلیدی آن عبارت‌اند از:

- بیش از ۳۰ میلیون کاربر و بزرگ‌ترین پلتفرم محله‌محور کره جنوبی؛
- بازار دست‌دوم محلی با امکان تحویل حضوری در نقاط محله (بدون نیاز به پست)؛
- انجمن‌های محلی برای گردهمایی‌های حضوری و فعالیت‌های مشترک با ۱۰ میلیون کاربر فعال ماهیانه (تا سال ۲۰۲۶)؛
- قابلیت صحن‌سنجی محلی که فقط افراد حاضر در محله را مجاز به تعامل در انجمن می‌کند؛
- کاربردهای اجتماعی و فرهنگی فراتر از خرید و فروش، مانند پیدا کردن اقوام گم شده (مانند یک مورد واقعی که پیرمردی مبتلا به زوال عقل در عرض ۷ ساعت با کمک همسایگان پیدا شد).

۱-۳-۲. نمونه صفحه در فضای مجازی

نمونه صفحه اصلی این سایت و پلتفرم در ذیل نشان داده که خرید و فروش هر چیز دست‌دوم را در محله جغرافیایی ممکن می‌کند. به‌طور کلی، این صفحه دقیقاً مانند یک «بازار دست‌دوم محلی» دیجیتال طراحی شده و هدف آن تشویق کاربران به خرید و فروش کالاهای استفاده شده در نزدیکی محل زندگی خود است.

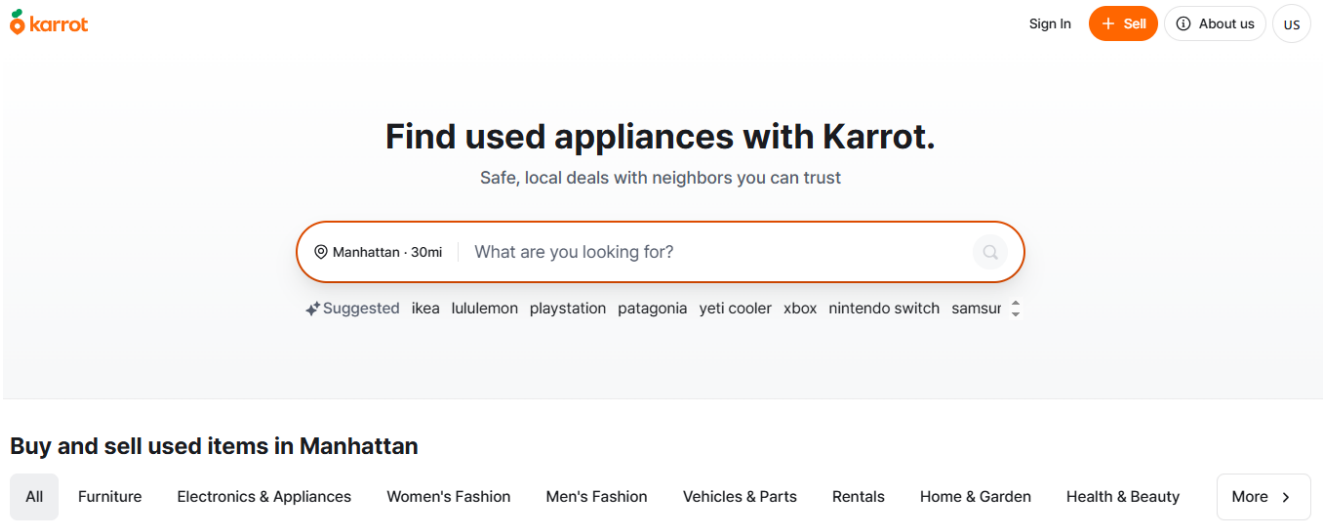
چند نکته کلی از این صفحه می‌توان برداشت کرد که عبارت‌اند از:

- **تمرکز شدید بر محدوده جغرافیایی:** در نوار جست‌وجو، به جای نام یک شهر بزرگ، عبارت (منهتن با شعاع ۳۰ مایلی) دیده می‌شود. این یعنی تمام آگهی‌هایی که به کاربر نشان داده می‌شود، فقط مربوط به همسایگان نزدیک او است.
- **تأکید بر اعتماد و امنیت:** زیر عنوان اصلی نوشته شده: «معاملات امن و محلی با همسایگانی که می‌توانید به آنها اعتماد کنید». این شعار، همان فلسفه «کوچک زیباست» و محله‌محوری است که قبلاً بحث کردیم؛ یعنی معامله چهره به چهره به جای پست کردن کالا.
- **ساختار یک فروشگاه اینترنتی:** صفحه بسیار شبیه به سایت‌های خرید و فروش بزرگ است. یک نوار جست‌وجوی بزرگ در وسط، کلمات پیشنهادی (مانند برندهای معروف) و در پایین دسته‌بندی‌های متنوعی مانند مبلمان، لوازم الکترونیکی، پوشاک و خودرو وجود دارد.
- **دسترسی آسان برای فروش:** در بالای صفحه سمت راست، یک دکمه نارنجی‌رنگ بزرگ با عنوان فروش قرار دارد تا کاربران سریعاً بتوانند کالای خود را آگهی کنند.

درنتیجه این صفحه نمایانگر یک پلتفرم تجارت الکترونیک کاملاً محلی بوده که تجربه خرید از همسایه‌ها را برای کاربران ساده و امن کرده است.

1. Karrot / Danggeun Market

شکل ۶. صفحه اصلی پلتفرم دانگن [۴]

۴-۲. پلتفرم همبستگی اجتماعی و اقتصاد محلی هوپلر[1]

هوپلر شـــبکه اجتماعی خصوصی و بدون تبلیغات برای تقویت همبســـتگی محله در بلژیک از پررونق‌ترین شبکه‌های اجتماعی محلی در اروپاست. این شبکه اجتماعی در سال ۲۰۱۴ در شهر گنت بلژیک تأسیس شد و برخلاف بسیاری از پلتفرم‌های تجاری، یک شبکه اجتماعی خصوصی، رایگان و بدون تبلیغات بوده که هدف آن تقویت همبســـتگی اجتماعی و اقتصاد چرخشی در محله‌هاست. رویکرد و فضای کلی حاکم بر پلتفرم از الگویی سوسیال‌دمکرات ریشه می‌گیرد.

ویژگی‌های کلیدی آن عبارت‌اند از:

- بیش از ۸۰۰ هزار شهروند ثبت نام شده و ۷۰ درصد کاربران فعال هفتگی؛
- فعال در بیش از ۲۵۰۰ محله و ۲۵۰ شهر و شهرداری در منطقه بنلوکس (بلژیک، هلند، لوکزامبورگ)؛
- تبادل کالا و خدمات به‌صورت همتا به همتا برای کاهش مصرف و کمک به همسایگان؛
- مراقبت اجتماعی برای کمک به سالمندان و افراد آسیب‌پذیر در محله؛
- مشارکت عمومی برای درگیر کردن ساکنان در تصمیم‌گیری‌های محلی.

۱-۴-۲. نمونه صفحه در پلتفرم هوپلر

تصویر زیر، صفحه اصلی وب‌سایت هوپلر است و به‌طور کلی، هویت و هدف اصلی این پلتفرم را معرفی می‌کند. این صفحه به‌عنوان یک درگاه ورودی طراحی شده تا به کاربر بگوید: «اگر به دنبال یک شبکه اجتماعی واقعی، امن و بدون تبلیغات برای ارتباط با همسایگان خود هستید، جای درستی آمده‌اید».

پیام کلی صفحه بر سه محور اصلی زیر استوار است.

۱. **تمرکز بر جامعه محلی:** شعار اصلی («با همسایگان خود آشنا شوید») و تصویر آرام‌بخش پارک، بر ایجاد حس تعلق، همکاری و صمیمیت در محله تأکید دارد.

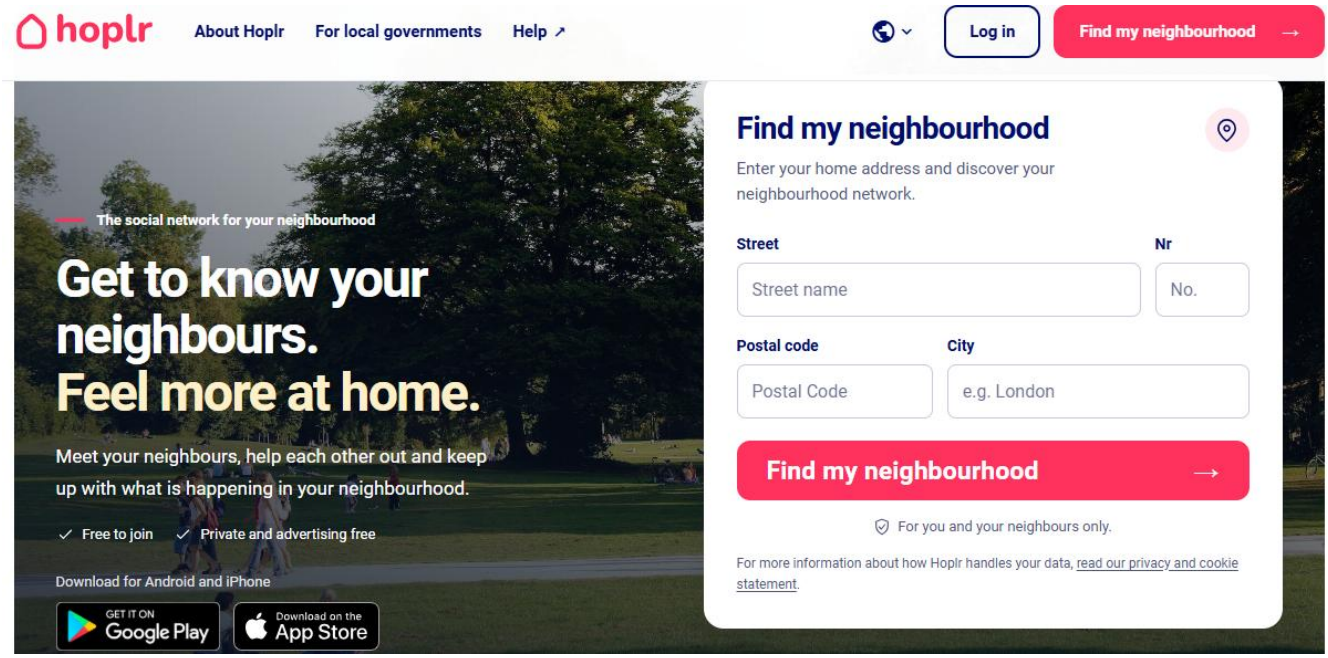
۲. **حریم خصوصی و خلوص:** صفحه به وضوح اعلام می‌کند که این شبکه رایگان است و هیچ تبلیغی ندارد. این یعنی برخلاف شبکه‌های اجتماعی بزرگ، هدف آن فروش داده‌های کاربران یا نمایش آگهی نیست.

۳. **احراز هویت واقعی:** کار اصلی که از کاربر خواسته می‌شود، وارد کردن آدرس دقیق خانه است تا مطمئن شوند که فقط افراد واقعی ساکن در یک محله می‌توانند به شبکه اختصاصی همان محله دسترسی داشته باشند.

1. Hoplr

در نهایت، این صفحه به کاربران نشان می‌دهد که یک فضای دیجیتال امن و خصوصی برای حل مشکلات محلی، تبادل کمک و آشنایی با همسایگان بوده و برای استفاده از آن، هم نسخه وب و هم پلتفرم موبایل (اندروید و آیفون) در دسترس است.

شکل ۷. صفحه اصلی پلتفرم هوپلر [۵]

تصویر دوم این پلتفرم دو بخش اصلی دارد که به‌طور خلاصه مزایا و کارکردهای پلتفرم هوپلر را نشان می‌دهد. این صفحه به کاربر می‌گوید که هوپلر یک فضای امن، رایگان و کاربردی برای رفع نیازهای روزمره و تعامل سازنده با همسایه‌هاست.

۱ بخش اول: چرا باید ثبت‌نام کنیم؟

سه دلیل اصلی را بیان می‌کند:

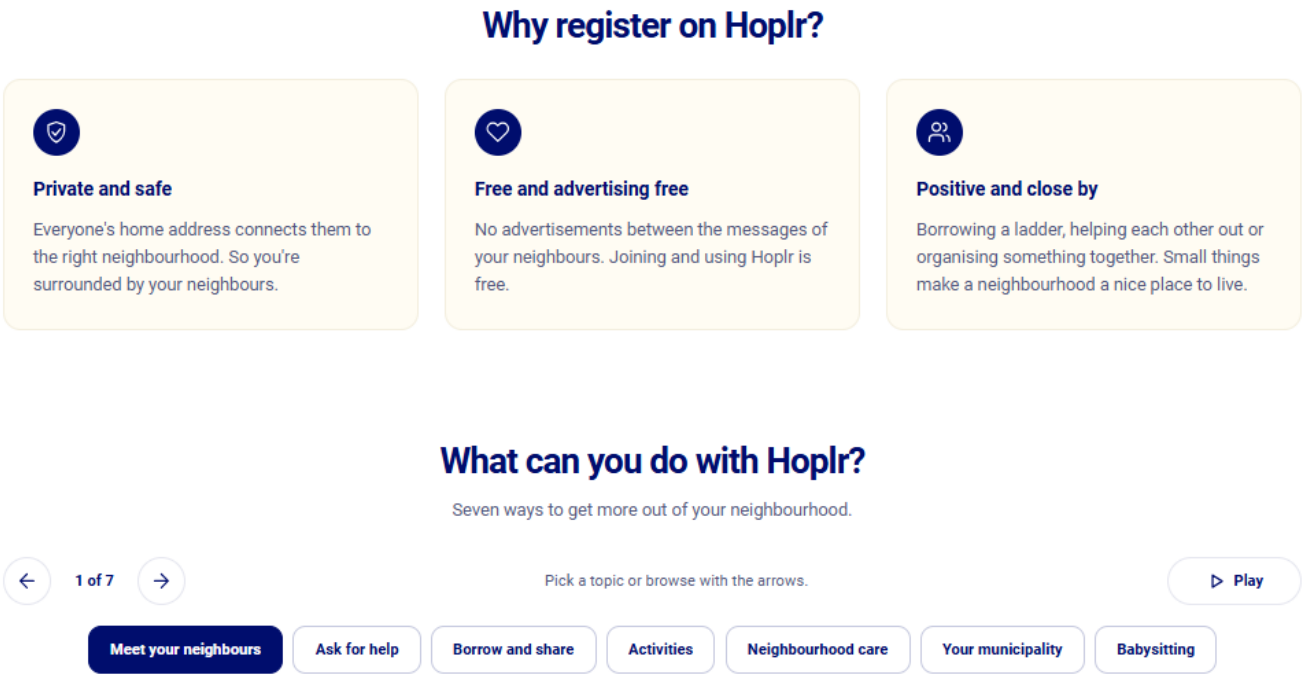
- **امن و خصوصی:** با ثبت آدرس واقعی، فقط با همسایگان همان محله در ارتباط هستید.
- **رایگان و بدون تبلیغات:** استفاده از آن هزینه‌ای ندارد و هیچ آگهی تجاری مزاحمی در آن نمایش داده نمی‌شود.
- **مثبت و نزدیک:** تشویق به کارهای کوچک اما مفید مانند قرض دادن وسایل (مانند نردبان) یا کمک به یکدیگر برای بهتر شدن محله.

۲ بخش دوم: با هوپلر چه کارهایی می‌توان کرد؟

هفت کاربرد اصلی برای کاربران لیست شده است (به‌صورت تب‌های قابل کلیک):

- آشنایی با همسایگان؛
- درخواست کمک؛
- قرض دادن و قرض گرفتن وسایل؛
- فعالیت‌ها و رویدادها؛
- مراقبت و نگهداری از محله؛
- ارتباط با شهرداری؛
- پیدا کردن پرستار کودک.

شکل ۸. بخش معرفی و کارکردهای پلتفرم هوپلر [۵]

۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

تجربه‌های بین‌المللی در بسترهای نهادی، حقوقی و فرهنگی متفاوت شکل گرفته‌اند و انتقال یک‌به‌یک آن‌ها به ایران مجاز نیست. نکست‌دور در بستر مالکیت خصوصی و حکمرانی محلی آمریکایی، دیسایدیم در بســـتر دولت سوسیال‌دموکرات مشارکت‌جو، دانگن در بستر اقتصاد پلتفرمی کره‌جنوبی و هوپلر در بستر اروپایی با قواعد حقوق بشری مانند حریم خصوصی قابل فهم است. بنابراین درس‌آموخته‌ها باید با ساختار هیئت‌امنای محله، ظرفیت‌های آفلاین و ملاحظات بومی بازطراحی شوند.

تجربه دفاع مقدس سوم و حضور گسترده مردم در تجمعات شبانه، ثابت کرد که جامعه ایران از ظرفیت بالایی برای کنشگری خودجوش برخوردار بوده، اما تداوم این ظرفیت نیازمند سازوکارهای پایدار است که در دنیای امروز در پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی متبلور می‌شود. پلتفرم «جانفدا» می‌تواند این انرژی را به یک ساختار اجتماعی مشارکت تبدیل کند. البته باید مراقب بود تا این پلتفرم امتداد میدان و کنش انسانی و نه جایگزین آنها باشد. لذا هر محور پلتفرمی باید مابه‌ازایی در جهان خارج و در پیوند با یک کنش بیرونی در تجمعات، مساجد و ... باشد. بررسی پلتفرم‌های بین‌المللی محله‌محور (از شبکه‌های اجتماعی و بازارهای محلی تا زیرساخت‌های حکمرانی مشارکتی) آموخته‌های کلیدی زیر را برای ارتقای کارکردهای جانفدا به همراه دارد.

۱. **احراز هویت مکانی، پیش‌نیاز امنیت و اعتماد در شبکه داوطلبان:** تجربه پلتفرم‌های بررسی شده (به‌ویژه نکست‌دور و هوپلر) نشان می‌دهد که تأیید آدرس واقعی کاربران، اولین گام برای جلوگیری از نفوذ عناصر متخاصم و ایجاد حس امنیت است. پلتفرم جانفدا نیز برای ایجاد «امنیت پایدار محله» و مدیریت شبکه داوطلبان معتمد، باید راستی‌آزمایی هویت و موقعیت مکانی را در دستور کار قرار دهد تا اطلاعات میدانی و امنیتی صرفاً در اختیار افراد تأیید شده محله قرار گیرد.

۲. **هوشمندسازی و الگوریتم همتایابی برای یاری‌رسانی به نیازمندان:** بزرگ‌ترین چالش در بحران‌ها، هدر رفتن انرژی داوطلبان و عدم تطابق نیازها با ظرفیت‌هاست. جانفدا می‌تواند با الهام از قابلیت‌های هوش مصنوعی نکست‌دور (که نظرات و نیازهای محلی را خلاصه

می‌کند)، یک «سامانه دوطرفه هوشمند» طراحی کند. این سامانه باید نیازمندی‌های مالی، معیشتی و تخصصی را ثبت کرده و با «الگوریتم همتایابی»، دقیق‌ترین داوطلب یا خیر را به نیازمند متصل کند تا کرامت افراد حفظ شده و از موازی‌کاری جلوگیری شود. شبکه داوطلبین را می‌توان رکن مشترک تمام پلتفرم‌های محله‌محور در دنیا دانست.

۳ **مدیریت اخبار محله و تبدیل آن به ابزار پدافند غیرعامل:** در شرایط بحران، شایعات به‌سرعت انسجام جامعه را هدف می‌گیرند. پلتفرم‌هایی مانند نکست‌دور با ایجاد سیستم هشدارهای فوری نشان دادند که یک رسانه محلی چقدر می‌تواند در آرامش‌بخشی مؤثر باشد. پلتفرم جانفدا باید بستری برای انتشار اخبار رسمی و هشدارهای محلی فراهم کند تا ضمن کنترل شایعات، اخبار صحیح از طریق هیئت‌امنای محله به مردم منتقل شود. این زیرساخت دیجیتال باید با «شبکه ارتباطی مقاوم و آفلاین» (مانند موج کوتاه یا شبکه‌های سیمی) پشتیبانی شده تا در زمان قطع اینترنت توسط دشمن، جریان اطلاعات قطع نشود.

۴ **ایجاد پایگاه‌های ذخیره و اقتصاد چرخشی محله:** تجربه پلتفرم دانگن و هوپلر در تسهیل تبادل کالا و امانت‌دهی ابزار در سطح محله، الهام‌بخش جانفدا در ایجاد «پایگاه‌های ذخیره کالا و دارو» است. این رویکرد اقتصاد چرخشی و همیاری را جایگزین مصرف‌گرایی صرف کرده و تاب‌آوری محله را در بحران‌ها افزایش می‌دهد.

۵ **ارتقای مشارکت از «همدلی» به «حکمرانی مشارکتی»:** تجربه پلتفرم دیسایدیم و هوپلر نشان می‌دهد که جامعه محلی تنها به کمک‌های متقابل نیاز ندارد، بلکه باید در تصمیم‌گیری‌های مربوط به سرنوشت خود نیز مشارکت کند. جانفدا می‌تواند با الهام از این پلتفرم، سازوکارهایی برای ثبت پیشنهادهای مردمی، بحث‌های ساختارمند و حتی رأی‌گیری و اولویت‌بندی منابع محلی (مانند بودجه‌های خرد یا تخصیص کمک‌ها) فراهم کند تا ساکنان از «تماشاگران منفعل» به «تصمیم‌گیرندگان و مدیران میدانی» تبدیل شوند.

۶ **پرهیز از تجاری‌سازی و حفظ خلوص فضای مشارکت:** تجربه هوپلر و دیسایدیم نشان داد که کاربران برای دوری از تبلیغات و فضای تجاری، به شبکه‌های اجتماعی محلی روی می‌آورند. جانفدا نیز باید برخلاف پلتفرم‌های اقتصادی بزرگ، فضایی پاک، رایگان و متمرکز بر همبستگی اجتماعی و مسئولیت‌پذیری فراهم آورد.

درنتیجه پلتفرم «جانفدا» صرفاً یک نرم‌افزار نیست، بلکه یک «ساختار اجتماعی مشارکت» است. با الهام از تجربیات جهانی (از نکست‌دور و هوپلر در همبستگی و امنیت، از دانگن در اقتصاد محلی، و از دیسایدیم در حکمرانی مشارکتی) و بومی‌سازی آنها متناسب با ساختار هیئت‌امنای محله و زیرساخت‌های آفلاین، جانفدا می‌تواند پیش از وقوع بحران، اعتماد، ارتباط و مسئولیت‌پذیری را در سطح محله شکل داده و در زمان بحران، با سازماندهی شبکه داوطلبان و اتصال هوشمند نیازها به ظرفیت‌های مردمی، بخش عظیمی از نیازهای ارتباطی، معیشتی و اجتماعی جامعه را پوشش دهد و الگویی ماندگار از مردمی‌سازی حکمرانی و مدیریت بحران ارائه کند. جدول زیر مهم‌ترین محورهای مورد نیاز محله‌محوری و پلتفرم جانفدا [۲] و درس‌آموخته‌های لازم از نمونه‌های بین‌المللی را نشان می‌دهد.

جدول ۱. تطبیق محورهای مورد نیاز در پلتفرم جانفدا و درس‌آموخته‌های بین‌المللی

ردیف	محورهای مورد نیاز در پلتفرم جانفدا	درس‌آموخته	پلتفرم‌های موفق
۱	ایجاد شبکه واقعی در محله و جلوگیری از حضور افراد بیرون از محله	احراز هویت مکانی، پیش‌نیاز امنیت و اعتماد در شبکه داوطلبان	نکست‌دور و هوپلر
۲	ایجاد شبکه داوطلبان	هوشمندسازی و الگوریتم همتایابی برای یاری‌رسانی به نیازمندان	نکست‌دور و دیسایدیم، هوپلر و دیسایدیم
۳	ایجاد شبکه اخبار و رصد محلی	مدیریت اخبار محله و تبدیل آن به ابزار پدافند غیرعامل	نکست‌دور
۴	تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و مصرفی محله	ایجاد پایگاه‌های ذخیره و اقتصاد چرخشی محله	دانگن، هوپلر و دیسایدیم
۵	تعریف نقش برای مردم مبعوث در حکمرانی	ارتقای مشارکت از همدلی به حکمرانی مشارکتی	دیسایدیم، هوپلر
۶	ایجاد فضای اجتماعی در پلتفرم	پرهیز از تجاری‌سازی و حفظ خلوص فضای مشارکت	هوپلر و دیسایدیم

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

منابع و مآخذ

[۱] شوماخر، ای.اف. (۱۳۶۰)، کوچک زیباست، ترجمه علی رامین، انتشارات سروش.
[2] https://nextdoor.com.
[3] https://decidim.org.
[4] https://www.karrotmarket.com.
[5] https://www.hoplr.com.

عنوان: مطالعه تطبیقی پلتفرم‌های محله‌محور؛ درس‌آموخته‌هایی برای پلتفرم جانفدا

DOI: https://doi.org/10.22034/mrc.report.22076
Permanent Link: https://report.mrc.ir/article_12093.html
Publisher : Islamic Parliament Research Center of Iran

گزیده سیاستی

پلتفرم‌های محله‌محور در دنیا بستری مناسب برای برقراری حکمرانی محلی هستند که بررسی آنها برای ایران درس‌آموز است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۵۸۵۵-۱۵۸۷۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وب‌سایت: rc.majles.ir